

KNJIGA – MOJA PRIJATELJICA

Karmen Breznikar, vzgojiteljica predšolskih otrok,
Vrtci občine Žalec

V raziskovalni nalogi smo skupaj z otroki spoznavali pomen knjige in branja, predvsem pa sem želela otrokom knjigo približati kot najboljšo prijateljico, ki lahko prežene osamljenost, dolgočasje in daje znanje, ko si ga želimo poiskati. Raziskovalna naloga je razdeljena na dva dela. V prvem, teoretičnem delu, je na splošno opisan pomen branja in knjige za predšolskega otroka. V drugem delu pa je opisano, kaj smo dejansko počeli v okviru raziskovalne naloge. Uredili smo knjige v igralnici, obiskali interno knjižnico v našem vrtcu, obiskali smo občinsko matično knjižnico v Žalcu, kjer so nam knjižničarke na zanimiv način predstavile knjižnico. Vsak si je izdelal svojo knjigo, po dogovorjeni vsebini in po svojih zmožnostih in sposobnostih, v našo igro pa smo vključili simbolno igro knjižnica.

Nikoli ni prezgodaj!

Že pred rojstvom na otroka ugodno vplivajo petje, pogovor in branje.

Nikoli ni prepozno!

Z vsakim novim besedilom se vedno znova učimo branja.

Vsak čas je ravno pravi
za branje, pogovor in prijetno
druženje ob branju.

OTROKE MORAMO NAVADITI,
DA JIM BO KNJIGA
NELOČLJIV DEL ŽIVLJENJA.
(Paul Hazard)

UVOD

Branje v družini je vrednota.

Starši, ki sami doživljajo branje kot zadovoljstvo in užitek ter se zavedajo pomena branja v vsakdanjem življenju, ta svoj odnos prenašajo tudi na otroke. Otroci takih staršev imajo večji interes in motivacijo za branje, imajo pozitivno mnenje o sebi kot bralcu in kar je posebej pomembno, kasneje v šoli več prostovoljno berejo kot otroci staršev, ki branja ne doživljajo tako pozitivno.

Tisti, ki sami veliko berejo in obiskujejo knjižnico, so tako za otroka pozitiven model bralca. Tudi to, da otroku pokažemo in povemo, kako vseč nam je knjiga ter kako radi jo vzamemo v roko, povečuje otrokovo zanimanje za branje.

Otrokovo doživljanje skupnega branja je odvisno od sposobnosti staršev za ustvarjanje intimnega in prijetnega vzdušja med skupnim branjem. Pomemben je prav način, kako starši otroku posredujejo bralne izkušnje, kako znajo potešiti otrokovo radovednost, kako odgovarjajo na otrokova vprašanja in kako se odzivajo na njegove izkušnje, predstave in spoznanja.

Raziskovalci danes vse bolj poudarjajo pomen čustvenega razpoloženja med skupnim branjem. Otrok, ki se počuti med skupnim branjem prijetno in varno, si bo želel take trenutke ponovno doživeti in bo razvil interes za branje – sprva za skupno, kasneje pa za samostojno. Če odraslim uspe vzpostaviti prijetno razpoloženje, bodo otroci med branjem manj nemirni in bolj pozorni.

Čas, preživet z otrokom ob knjigi, z branjem, pripovedovanjem in pogovarjanjem, je kvalitetno preživet čas. Najpomembnejše je, da se kot starši zavedamo, da z branjem raznolike otroške literature spodbujamo v otroku pozitiven odnos do branja, knjig, jezika; hkrati pa je skupno branje prvi korak k trajnostnemu razvoju in postavljanju temeljev otrokovega življenjskega sloga.

TEORETIČNI DEL

Velik pomen pri krepitvi otrokovega besednega zaklada in razvijanja govora ima t. i. družinsko branje. Branje otroku že od samega najzgodnejšega otroštva pomembno vpliva na njegov vsestranski razvoj (Marjanovič 2007). Otrok namreč ob listanju, poslušanju in pripovedovanju pravljič ter zgodbic spoznava in razumeva osnovne življenjske vrednote (prijateljstvo, ljubezen, iskrenost, poštenost, radodarnost, tolerantnost idr.), splošna socialna pravila v družbi, razvija domišljijo in motivacijo do branja, spoznava strukturo besedila,

**Otrok, ki se počuti
med skupnim branjem
prijetno in varno, si
bo želel take trenutke
ponovno doživeti
in bo razvil interes
za branje – sprva za
skupno, kasneje pa za
samostojno.**

bogati besedni zaklad, usvaja in razumeva nove besede, jih sprejema in uporablja v svoji komunikaciji ter širi svoje besedišče. Spodbujanje teh procesov po Grginičevi (2006) pomembno vpliva tudi na otrokovo

uspešnost in učenje branja v prihodnosti, npr. v šoli. Pomembnost družinskega branja pa ni le v branju in poslušanju, temveč tudi v pogovoru staršev z otrokom ob zgodbi o dogajanju in nastopajočih likih, v odgovorih na njegova vprašanja, razlagi neznanih besed, opisovanju ilustracij ob besedilu in spodbujanju spontanega otrokovega pripovedovanja. Velikokrat se tudi zgodi, da želijo

otroci ves čas ali vsaj neko obdobje poslušati eno in isto pravljico, saj jo na nek način ponotranjijo in globlje razumejo. Hkrati pa je pomen družinskega branja tudi v neprecenljivih trenutkih otroka s starši, saj ima otrok takrat pozornost starša le zase in zato družinsko branje predstavlja kvalitetno preživljanje časa z otrokom, ki ga ne more nadomestiti nobena televizija ali računalnik. Za branje otroku ni nikoli prezgodaj. Tukaj je nekaj načinov, kako lahko starši na različne načine ob družinskem branju spodbujamo in krepimo otrokov govorni razvoj: otroku pojmo pesmice, uspavanke; igrjamo se bibarije; pripovedujemo izštevance in uganke; z otrokom listajmo slikanice, glejmo ilustracije, opisujemo in pripovedujemo; pred spanjem otroku preberimo zgodbico ali pravljico, saj se tako otrok umiri, prepoznava našo barvo in ton glasu ob pripovedovanju ter globlje začuti vsebino.

Zelo pomembno je, da starši redno, vsak dan berejo svojemu otroku. Naj jim ne bo škoda časa in naj berejo vsak dan nekaj minut, 10 minut in več, odvisno od starosti in želja otroka. Omejijo naj čas za gledanje TV, da bodo imeli miren čas za branje. Omejijo naj igre na računalniku in razporedijo tudi druge dejavnosti tako, da bodo imeli starši in otroci skupni čas za branje, užitek ob knjigah in skupni pogovor. Vzeti si čas

in brati otroku, pomeni vzeti si čas zanj, se ukvarjati z njim, mu nuditi užitke ob uhajanju v domišljajske svetove in veselje ob usvajanju znanja.

Televizija, računalnik in drugi mediji so koristni; toda povejmo staršem, da je glasno branje, pogovor z otrokom, ukvarjanje z njim nenadomestljivo!

Prepuščanje otroka televiziji, ki začne igrati vlogo varuške, pa ima v otrokovem razvoju usodne posledice, kar je dokazano in poznano.

EMPIRIČNI DEL

Družina je prvo socialno okolje, ki otroku že v najzgodnejših letih ponudi knjigo. V spodbudnem okolju znotraj družine otrok začne razvijati pozitiven odnos do knjige in branja. Veliko staršev branje povezuje s časom pred spanjem (poznamo »pravljico za lahko noč«), ko je lahko knjiga tudi način umirjanja in uspavanja ter pripomoček za slovo od dneva, ki je za nami. Res je tako večerno branje ena od navad, ki jo lahko vtekemo v naš vsakdanjik in tako postane povsem samoumeven konec dneva tako za odrasle kot otroke. Še posebej ob dnevih, ko smo starši in otroci večino časa ločeni, je to lahko ena od dejavnosti, ki zbližuje, ustvarja toplo in

zaupno ozračje in predstavlja varnost v kaosu vsakdanjika. Po drugi strani pa je lahko večer najbolj naporen čas dneva, ki ga ne želimo še bolj napolnjevati z dejavnostmi, pa čeprav naj bi bilo branje nekaj sproščujočega, in si tako lahko seveda omislimo drug čas v dnevu, ki ga bomo posvetili branju

(Vir: Rubrika Za življenje v tedniku Družina z datumom 4. maj 2014).

Otrokom sem želela predstaviti knjigo na prijeten in razumljiv način in predvsem z namenom, da bodo po njej segali spontano in z veseljem. Predstavila sem jim vrste knjig (slikanice, leksikoni), kje knjige najdemo in kaj se lahko iz njih naučimo. Predvsem pa, sem jim želela predstaviti podatek, da s knjigo nismo nikoli sami.

CILJI

- Otrok posluša različne literarne zvrsti ter spoznava razlike in podobnosti med njimi.
- Otrok spoznava besedo, knjigo kot vir informacij.
- Otrok ob knjigi doživlja veselje, zabavo, povezuje estetsko in fizično ugodje ter pridobiva pozitivni odnos do literature.

Raziskovalni kotiček (foto: osebni arhiv)

Izdelovanje knjig (foto: osebni arhiv)

- Ob poslušanju in pripovedovanju pravljič ter drugih literarnih del razvija zmožnost domišljajske rabe jezika; spoznava moralno-etične dimenzije; s književno osebo se identificira ter doživlja književno dogajanje (Bahovec in drugi 1999).
- Otrok samostojno ustvarja svojo knjigo, po dogovorjeni vsebini in po svojih zmožnostih.

RAZISKOVALNA METODOLOGIJA

V raziskovalno nalogo so se naključno vključili tudi starši, saj je sočasno v naši skupini potekal tudi projekt

Mali Savinjčani berejo, katerega cilj je spodbujati družinsko branje. Starš se vpiše – prijavi svojega otroka v projekt, nato mu v obdobju med novembrom in marcem prebere vsaj pet knjig, o katerih nato poroča oz. se o njih pogo-

varja z vzgojiteljico v vrtcu. Za zaključek pa dobi pohvalo na zaključni prireditvi v Kulturnem domu v Žalcu.

Delo sem načrtovala, nato pa skupaj z otroki izvedla dejavnost.

Na podlagi ciljev, ki sem si jih zastavila, sem oblikovala metode in oblike dela. Uporabila sem metodo dela s tekstom in vse verbalno-tekstualne metode (razlage, opazovanja, pogovora, pripovedovanja, opisovanja, pojasnjevanja, razgovora, praktičnega dela, aktivnega učenja ...

Oblike dela so bile skupna, skupinska in individualna.

Na začetku sem skozi pogovor in z individualnim intervjujem zbrala informacije, kdaj in koliko starši otrokom berejo.

REZULTATI IN INTERPRETACIJA

Odgovori otrok so bili različni:

- »Mami bere.«
- »Žan mi bere knjigice, veš, da se nauči, sestra pa skozi govori.«

- »Mama men čita.«
- »O unih kužekih mi mamica bere.«
- »Mami mi je ponoč brala, pa Tina – je bilo fajn poslušat.«
- »Mami mi bere, ko grem spat in jo rad poslušam.«
- »Mami pa ati včasih, ko si izberem knjigico ... Veš na svoji postelji imam polico s knjigicami.«
- »Sam berem knjige ponoči ... Kako se popravlja?, sem včeraj prebral. Mami pa ati pa mi ne bereta.«

Prišla sem do ugotovitve, da večina staršev otrokom bere knjige največ-

krat pred spanjem, za umiritev in uspa vanje. Starš (po pripovedovanju otrok je to največkrat mati) in otrok imata skupno branje v postelji. Otrok si sam izbere knjigo ali pa jo pripravi starš.

KNJIŽNI KOTIČEK V IGRALNICI

V igralnici imamo stalni knjižni kotiček, kjer otroci radi posegajo po knjigah, si jih ogledujejo, jih listajo in s prijateljem tudi berejo (otrok sede pred prijatelje in jim pripoveduje in prikazuje ilustracije).

Na samem začetku smo si ogledali naš knjižni kotiček. Enotni smo si bili, da naše knjige niso najbolje urejene in da bomo to popravili.

Vse knjige smo zložili na mize. Ugotovili smo, koliko različnih knjig imamo, celo takšne, ki jih imajo otroci tudi doma ...

Uredili smo jih po velikosti, jih zalepili, v kolikor so bile raztrgane, in se soglasno odločili, da bomo v bodoče s knjigami lepše ravnali. Takoj, ko so otroci prišli v stik s knjigo, so se ji posvetili; začeli so si jo ogledovati, listati in se o njej med seboj pogovarjati.

Ob samem delu urejanja knjižnega kotička pa smo se z otroki veliko pogovarjali o vrstah knjig (kartonke za

najmlajše, revije, leksikoni, slikanice, zvočne knjige, ...) in kje knjige dobimo (večina otrok je povedala, da knjige kupimo v trgovini, nekateri pa so že bili seznanjeni s pojmom knjižnica).

Pri našem raziskovanju smo se malo dotaknili tudi zgodovine slovenske knjige. Otrokom sem predstavila Primoža Trubarja in njegovo prvo slovensko knjigo Katekizem in Abecednik.

Ogledali smo si tudi power point s kratko vsebino o Slovencih v srednjem veku. Ugotovili smo, da se je največ ljudi takrat ukvarjalo s kmetijstvom. Otroci niso hodili v šole, delali so na kmetiji in se učili od svojih staršev. Tako je bilo izobraženih ljudi v tistih časih le malo. Tudi knjig je bilo malo, saj so jih prepisovali na roko.

V našem vrtcu imamo tudi svojo knjižnico. Razdelili smo se v dve skupini in si jo ogledali. Spoznavali in ogledovali smo si različne knjige: zloženke in kartonke za najmlajše, slikanice za otroke ter leksikone – knjige, po katerih sežemo, ko se želimo kaj naučiti.

Spoznali smo, da je knjiga narejena iz platnic in listov ter da jo napišejo pisatelji, pesniki. Slike pa prispevajo ilustratorji.

Izposodili smo si knjigo z naslovom »Mihaha« avtorice Mete Rainer, ki je bila naša sokrajanka, in jo vključili v naš raziskovalni kotiček. Njeno knjigo smo si ogledali in jo prebirali pred počitkom, saj je branje deklamacij pomemben del književne vzgoje v vrtcu – sami elementi poezije (zvok, ritem, rima, ponavljanje) prispevajo k razvijanju jezikovnih in miselnih zmožnostih otrok. Naučili pa smo se tudi njeno deklamacijo Mali ježek.

IZDELAVA SVOJE KNJIGE

Da bi si lažje predstavljali, kako nastane knjiga, smo se odločili, da si izdelamo svojo knjigo.

Moj cilj je bil, da otrok samostojno ustvarja svojo knjigo po dogovorjeni vsebini in po svojih zmožnostih.

Izbrala in prebrala sem jim knjigo »Mali medo«. Ta zgodbica je bila tema tudi na naši lutkovni delavnici. Najprej so otroci pobarvali junake zgodbe in jih izrezali. Skupaj smo speli liste in naredili naslovno stran. Po svojih zmožnostih so samostojno narisali naslovno ilustracijo, prepisali naslov zgodbe in svoje ime.

Razvrščali so izrezane junake po zaporedju zgodbe ter jih prilepili. Narisali so še detajle, ki so jih opazili v knjigi ali so jih pač želeli, ker so imeli takšen navdih. Delo je bilo dolgotrajno, saj je vztrajnost in natančnost pri otrocih zelo različna.

Ko so svojo knjigo izdelali, sem zapisala besedilo zgodbe po njihovem pripovedovanju.

OBISK KNJIŽNICE ŽALEC

Odločili smo se za obisk knjižnice v Žalcu, kjer nam bodo knjižničarke same najbolje predstavile knjižnico. Pred odhodom smo se natančno pogovorili, kam gremo, kaj si bomo ogledali, kako se v sami knjižnici obnašamo (pomembnost tišine, da ne motimo drugih) in kaj si bomo izposodili (ostale knjige Mete Rainer, primerne za nas).

Prijazne knjižničarke so nas že pričakovale in poskrbele za udobje, saj so nam pripravile stole in sedalne blazine. Po pozdravu smo najprej skupaj zapeli pesem Snežinke. Knjižničarka je pripravila zanimivo knjigo o levu, ki je spoznaval in usvajal pravila vedenja, ki veljajo za knjižnice.

Po zgodbici je knjižničarka spregovorila o knjižnici. Otroci so spoznali, da imajo knjižničarke priponke z imeni, ki jih lahko vidijo, in so nam tako vedno na razpolago, če potrebujemo pomoč in informacije v knjižnici.

Veliko smo izvedeli o knjigah; kje jih najdemo, kako si jih izposodimo in vrnemo in predvsem, kako z njimi ravnamo.

Otroci so se seznanili tudi s samo izposojajo knjig. Predstavljena sta jim bila dva načina. Prvi je bil na knjigomatu, drugi pa osebno pri knjižničarki, seveda obakrat z veljavno člansko izkaznico knjižnice.

Na koncu smo se zahvalili za prijazen sprejem in zanimivo zgodbico, predvsem pa smo bili bogatejši za novo izkušnjo.

SIMBOLNA IGRA KNJIŽNICA

Z otroki smo se dogovorili, da se bomo tudi sami igrali knjižnico. V pogovoru smo podoživljali izkušnje in spoznanja, ki smo jih pridobili v knjižnici. Vsak otrok je v vrtec prinesel svojo najljubšo knjigo, lahko tudi dve ali tri. Knjige smo podpisali in jih spravili v poseben zaboj. Na začetku si je vsak sam izdelal svojo izkaznico za izposojajo knjig. Knjige smo razvrstili po kotičku za albume, pripravili in dogovorili prostor za ogledovanje knjig ter knjižničarju izdelali priponko z imenom. Otroci so se v igro zelo vživeli, prihajali so po knjige, si jih ogledovali, listali ter se umirjeno, kot za knjižnico velja pravilo, pogovarjali. Tudi drug drugemu so prebirali knjigo ob sočasnem ogledovanju ilustracij. Sama pa sem na željo otrok prebirala knjige po njihovem izboru. Knjige, ki so jih prinesli od doma, smo obdržali in jih prebiramo pred počitkom.

Za zaključek naših dejavnosti pa smo se naučili še deklamacijo »Knjige« Nataše Golob.

KNJIGE

Knjige so doma na polici. Tam so zaprte. Tako spijo in seveda molčijo.

Ko jih vzamem v roke, se črke spletejo v zgodbe, take vesele in za otroke, pa resne in resnične, lažnive in mične, pustolovske in indijanske, ki vriskajo po dvoriščih in parkih, gozdovih, ki s pticami in metulji silijo v nebo. Če so knjige zaprte, molčijo.

Potem za njih ne vemo in je tako, kot bi jih sploh ne bi bilo.

SKLEP

Če otroku beremo vsak dan (približno 10 minut) in če pri tem poskrbimo, da se počuti prijetno, mu privzgamemo potrebo po tovrstnem

doživljanju – gre za ponavljanje, kar je značilnost učenja.

Otrok zelo uživa in se umiri, če se mu pred spanjem, v miru in tišini, ob pomirjujočem glasu mame ali očeta prebere pravljica. Tako bo lažje zaspal. Pomembno vlogo pri tem ima tudi vedenje odraslega človeka ob branju same zgodbe (umirjenost, občutek, da ob branju tudi on uživa). Otroci so radi prisluhnili našim vodenim dejavnostim in se vanje aktivno vključevali.

Še vedno in redno prebiramo knjige pred počitkom ali pa kar tako, ko jo otrok prinese v vrtec od doma ali pa jo izbere iz knjižnega kotička.

Zaključila bom z mislijo Alberta Einsteina: »Če želite, da bi bili vaši otroci bistri, jim pripovedujte pravljice. Če želite, da bi bili izjemno bistri, jim pripovedujte še več pravljic.«

LITERATURA

Bahovec, Eva, in drugi (2009) *Kurikulum za vrtce*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Grginič, M. (2005) *Družinska pismenost*. Domžale: Izolit.

Grginič, M. (2006) *Porajajoča se pismenost*. Domžale: Izolit.

<http://www.rusevec.com/hej-jaz-sem-ru%C5%A1ko/42-ru%C5%A1kov-svet/276-branje-v-dru%C5%BEini-je-vrednota.html>

<http://www.rusevec.com/zgodbe-petelina-ru%C5%A1ka/42-ru%C5%A1kov-svet/260-pomen-branja-otrokom.html>

Jamnik, T. (2003) *Beremo skupaj: Priročnik za spodbujanje branja*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Jamnik, T. (2012) *Društvo Bralna značka Slovenije* (Delovno gradivo za seminar PBZ, 3. februar 2012). Ljubljana: ZPMS.

Knaflič, Livija, in Bucik, Nataša (2009) *Priročnik za spodbujanje družinske pismenosti*. Ljubljana, Andragoški center Slovenije.